

- інноваційні технології / голов. ред. А.А. Сбруєва. – Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка. – 2014. – №1 (28). – С. 334-343.
2. Раков С.А. Математична освіта: компетентісний підхід з використанням ІКТ: монографія / С.А. Раков. – Х.: Факт, 2005. – 360 с.
3. Бордонская Л.А., Голобкова Г.И. Рабочая тетрадь студента современного вуза как многофункциональное дидактическое средство // Ученые записки ЗабГУ. – 2013. – №6 (53). – С. 51-66.

Мартыненко Е.В., Чкана Я.О. Рабочая тетрадь как дидактическое средство формирования математической компетентности студентов педагогического университета.

Авторами теоретически обоснована целесообразность обновления содержания самостоятельной работы студентов педагогических вузов при изучении математического анализа в условиях компетентного подхода, уточнено содержание самого понятия «самостоятельная работа студентов», выделены направления сопровождения преподавателем самостоятельной работы студентов, показана необходимость использования новых форм ее организации, в частности, рабочей тетради. Также сформулированы принципы построения рабочей тетради, выделены ее составляющие и раскрыто их содержание.

Ключевые слова: математическая компетентность, самостоятельная работа студентов, рабочая тетрадь.

Martynenko O., Chkana Ya. Workbook as a didactic means of the formation of the pedagogical university students' math competence.

The authors theoretically proved the feasibility of updating the content of independent work of students of pedagogical universities in the study of mathematical analysis in terms of competency approach, refined the concept of "independent work of students," singled out areas of support teacher students' independent work and shows the need to involve new forms of organizations, including work book. Also formulated principles of development workbook, high lighted its components and disclosed their content.

Keywords: mathematical competence, students' independent work, workbook.

УДК 616.083:616.89-616053.7

Л. П. Міронєць,

Г. М. Колесник

Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка

**ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА
ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ
«ЗДОРОВА НАЦІЯ ЗАРАДИ МАЙБУТНЬОГО»
ЩОДО ПРОФІЛАКТИКИ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ НАРКОМАНІЇ
СЕРЕД ПІДЛІТКІВ**

У статті висвітлено результати педагогічного експерименту щодо профілактики поширення наркоманії серед підлітків. Для проведення педагогічного експерименту та розробки рекомендацій щодо протидії розповсюдження наркоманії серед підлітків нами була розроблена програма факультативного курсу «Здорова нація заради майбутнього». Для отримання результату було визначено основні напрями

діяльності вчителя біології щодо протидії вживання наркотичних речовин підлітками. Програма факультативного курсу «Здорова нація заради майбутнього» спрямована на вивчення значної кількості захисних факторів і факторів ризику, і реалізується шляхом навчання комбінації загальних особистісних і соціальних умінь, здатності опиратися вживанню наркотиків. Перш за все – це програма первинної профілактики, що націлена на соціальну групу, в якій ще не виникли проблеми, пов'язані зі зловживанням наркотичними речовинами. Мета даної програми досягається шляхом впливу на фактори ризику. Програма складається із тримісячного профілактичного курсу. Вона передбачає 10 занять протягом першого місяця, 7 – протягом другого місяця і 5 – протягом третього. Програма спрямована на розвиток трьох головних здатностей: уміння опиратися пропозиціям вживати психоактивні речовини, уміння організовувати своє життя й загально-соціальні навички.

Ключові слова: наркоманія, підліток, вчитель біології, факультативний курс, профілактика, психоактивні речовини, здоров'я, фактори ризику.

Постановка проблеми. На даний час опубліковані лише окремі методичні рекомендації по попередженню розповсюдження наркоманії серед підлітків, які носять ознайомлювальний характер. Антинаркотична пропаганда, яка здійснюється засобами масової інформації, не має чіткого вікового направлення. На наш погляд, слід звернути увагу не тільки на свідомість дитини, а й на такі психологічні реалії, як особистість підлітка, його навички спілкування в групі однолітків.

Аналіз актуальних досліджень. Ряд авторів відзначає, що ступінь ризику виникнення наркоманії залежить від акцентуацій характеру підлітків й юнаків. С. П. Генайло [1] встановив, що наркоманія формується переважно в підлітковому віці в осіб з вираженими тенденціями до самоствердження й негайного задоволення своїх потреб у сполученні зі здатністю до тривалої, цілеспрямованої діяльності, дратівливостю, схильністю до надлишкового фантазування, демонстративному прояву почуттів, наслідуванню й неправді. Ця обставина приводить до зниження соціальної адаптації й сприяє формуванню асоціальних форм поведінки, у тому числі вживанню психоактивних речовин. Ступінь виразності особистісних змін, їхні особливості обумовлюються порушеннями (гіпо- і гіперопіка) батьківського відношення й виховання. За даними В. С. Бітенського, тип акцентуації характеру впливає на виникнення девіації й більше того, визначає вибір психоактивної речовини [5]. С.В. Березін, К.Л.Лисецький [6] представили огляд і аналіз психологічних, сімейних і соціальних чинників, що сприяють формуванню наркозалежності; обговорили феномен соціальної залежності; дали практичні рекомендації для батьків як знизити ризик виникнення наркотичної залежності у дітей підліткового віку.

Метою даної статті є висвітлення результатів педагогічного експерименту щодо ефективності використання навчальної програми факультативного курсу «Здорова нація заради майбутнього» з метою профілактики розповсюдження наркоманії серед підлітків.

Виклад основного матеріалу. На початку педагогічного експерименту було проведено анонімне анкетування підлітків, яке мало на меті виявити їх рівень обізнаності з питань наркоманії та встановлення причин вживання наркотичних речовин. Впродовж 2014-2016 років було опитано 130 респондентів (підлітків віком від 14 до 17 років) Конотопського медичного училища, політехнічного технікуму Конотопського Інституту Сумського державного університету та Вирівської ЗОШ I-III ступенів. Серед респондентів були як представники чоловічої (45%), так і жіночої (55%) статі.

Як показали результати анкетування, проблему вживання наркотичних речовин молоддю, досліджені підлітки відносять до значущих і актуальних: 80% з опитаних вважають, що наркоманія є для України національною загрозою. Лише 10% опитаних підлітків ознайомлені з Наказом «Про підвищення рівня профілактичної роботи серед дітей та молоді по запобіганню незаконному вживанню наркотичних засобів і психотропних речовин» (№ 148 від 27.02.2002 р.), отже профілактична робота серед підлітків проводиться недостатньо.

Наше дослідження показало, що перша спроба вживання наркотичних речовин у 32% респондентів відбулася у віці 12-16 років, ще у 32% – від 17 до 18 років. Такий ранній початок вживання наркотичних речовин, коли людина ще не в змозі оцінити ризик для свого здоров'я, призводить до появи залежності, яку важко перебороти.

Вік першої спроби вживання навіть «легкого» наркотику є важливим показником. Відомо, що чим раніше підліток почав вживати наркотичні речовини, тим більша ймовірність того, що він почне зловживати ними. У деяких підлітків виникає бажання подолати свої проблеми (тривога, образа, самотність, ревності, нудьга) за допомогою нікотину (33%), частина віддає перевагу алкоголю (30%), дехто з опитаних вживають стимулятори (12%), 5% застосовують снодійні препарати, 9% вдаються до вживання наркотичних речовин (рис. 1).

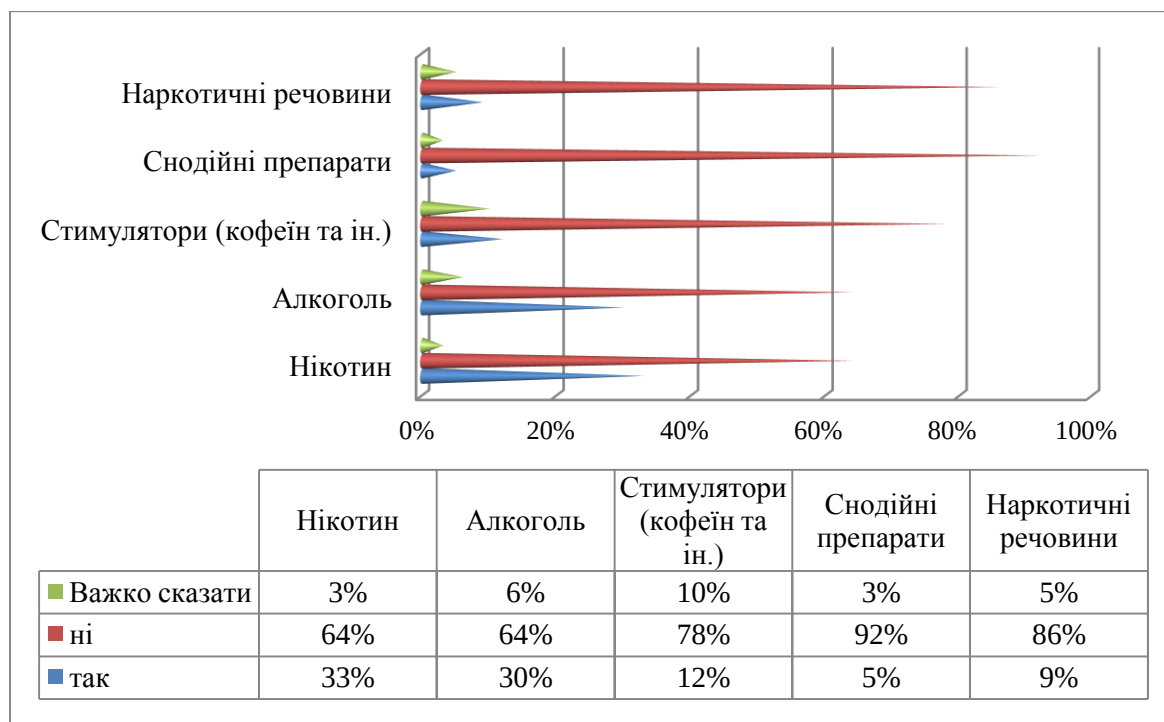

Рис. 1. Відповіді учнів на запитання анкети «Чи виникає у Вас бажання інколи подолати свої проблеми з допомогою хімічних речовин?»

З метою запобігання розповсюдження наркоманії серед підлітків, а особливо попередження вживання підлітками наркотичних речовин, нами було розроблено програму факультативного курсу «Здорова нація заради майбутнього». Програма націлена на популяцію молоді, в якій ще не виникли проблеми, пов'язані з залежністю від психоактивних речовин, але вже наявні спорадичні випадки вживання наркотиків. Цілі програми досягаються шляхом впливу на причини наркотизації молоді. Беручи за основу результати проведеного констатувального експерименту, визначено основні фактори, які цьому сприяють: сім'я, авторитет батьків; негативний вплив найближчого оточення (друзі, однолітки); особистісні особливості, потреба у визнанні. Програма

складається із тримісячного профілактичного курсу. Вона передбачає 10 занять протягом першого місяця, 7 – протягом другого місяця і 5 – протягом третього. Основні напрями програми – залучення батьків до заходів щодо протидії розповсюдження наркоманії серед молоді; зміна пріоритетів діяльності підлітка; вплив на самооцінку та самоусвідомлення підлітком своєї ролі у суспільстві. Програма ґрунтується на активному вченні і зміцненні потреб підлітка в плануванні і розробці власного безперервного навчання, співпраці підлітків один з одним і партнерстві вчителя і підлітка в управлінні здоров'ям.

Формувальний етап педагогічного експерименту проводився на двох групах підлітків (учнів старших класів Вирівської ЗОШ I-III ступенів Конотопської районної ради). Перша група містила 15 підлітків, до складу другої групи входило 14 дітей. В учасників обох груп був приблизно однаковий рівень соціальної адаптації, особистісні якості, успішність.

Першим кроком в процесі впровадження програми була робота з батьками. Для початку слід було повідомити мету та доцільність застосування даного профілактичного курсу. Після проведення вступних занять, які охоплювали загальну інформацію про ПАР, причини їх вживання та наслідки, актуальність проблеми зловживання наркотичними речовинами саме у цій віковій групі, загальні статистичні дані та планування заходів для попередження подальшого розповсюдження наркоманії серед молоді, було проведено практичні тренінги-семінари. Їх суть полягала у активному обговоренні та визначенні основних моральних якостей, якими має володіти соціально-адаптований підліток у сучасному суспільстві. У процесі тренінгів було з'ясовано основні проблеми, які можуть вплинути на схильність підлітків до вживання наркотичних речовин. Визначені основні напрями діяльності батьків для реалізації завдань програми.

Наступним етапом реалізації програми факультативного курсу – це робота з підлітками. Першим кроком в процесі відпрацювання навичок були наочні демонстрації. Навчання включало детальне пояснення підліткам сутності певної навички і ясний виклад ситуацій, в яких вона повинна застосовуватися. Наочна демонстрація полягала в тому, щоб показати підліткам як застосовувати дану навичку. В якості демонстрації виступали діючі особи, що проводили заняття, перегляд відеозаписів або навіть приклад однолітка, що вже засвоїв навичку, яка вивчалася.

Після проведення занять, із підлітками було проведено повторне анонімне анкетування. В учасників груп, де була впроваджена програма, бажання подолати свої труднощі та проблеми за допомогою нікотину на 6% нижча у порівнянні з попередніми результатами, за допомогою алкоголю на 8%, що ж стосується стимуляторів (кофеїн та ін.) тут ситуація майже не змінилася, знизилася лише на 1% у порівнянні з попередніми результатами, за допомогою снодійних препаратів – показник залишився без змін, за допомогою наркотичних речовин – показник знизився на 5% (Рис. 2).

Дуже важливим фактором, на нашу думку, є участь підлітків в обговоренні проблеми розповсюдження наркоманії. За попередніми результатами дослідження більшість підлітків приймають участь лише в класних та позакласних виховних (профілактичних) заходах з даної тематики. А залучені до обговорення під впливом викладачів, педагогів-організаторів. Після впровадження програми ситуація змінилася. Значно збільшився відсоток підлітків, які обговорюють проблему поширення наркоманії з друзями та однолітками (на 14%). Після проведеної роботи з батьками, на 8% збільшилась частина підлітків, які обговорюють проблему розповсюдження наркоманії серед молоді з родиною.

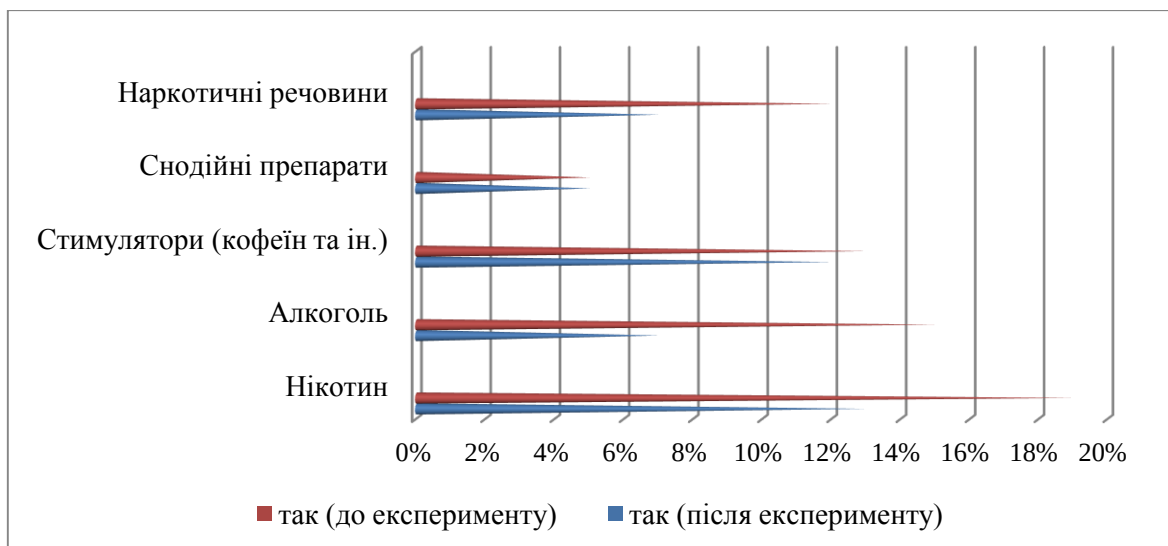

Рис. 2. Відповіді учнів на запитання анкети «Чи виникає у Вас бажання інколи подолати свої проблеми з допомогою хімічних речовин?»

На основі проведеного педагогічного дослідження, нами були розроблені такі практичні рекомендації:

1. Впровадити навчальну програму щодо протидії вживання наркотичних речовин саме підлітками. Розширити та поглибити її.

2. При проведенні профілактичної роботи, з метою попередження вживання наркотичних речовин підлітками, необхідно приділити особливу увагу підліткам молодшого шкільного віку (11-13 років).

3. Із залученням педагогічних прийомів, методів, що ґрунтуються на особистому досвіді, інтерактивних, рухливих та рольових іграх, в індивідуальних та групових бесідах, слід навчати дітей та підлітків форм та стилів подолання життєвих проблем.

4. Здійснення супервізії та надання підтримки всім, хто працює над впровадженням антинаркотичних профілактичних програм та здійснює розробку матеріалів для різних цільових груп, передача наукового та практичного досвіду із попередження вживання наркотиків викладачам, педагогам-організаторам, батькам.

5. Передача функцій ведучого програми до рук підлітків (попередньо підготувавши їх), виходячи із принципу, що підлітки набагато ближче до специфічного повсякденного світу своєї групи, в якій впроваджується програма.

6. Профілактика вживання наркотичних речовин підлітками повинна передбачати роботу не тільки з дітьми, але й з їх батьками, вчителями, тобто профілактична робота повинна бути комплексною і впливати не лише на підлітка, а й на його оточення.

7. Під час проведення профілактичних занять забезпечити соціальну підтримку підлітків, контролювати реалізацію розробленої програми, консультувати з питань, що цікавлять учасників програми.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, ефективність програми профілактики підліткової наркоманії визначається цілою низкою особистих та ситуативних захисних чинників. Важливими особистими захисними чинниками виступають рівень здібностей у підлітка, самооцінка та здатність заводити й підтримувати дружбу з недевіантами. Значущими захисними чинниками в межах сім'ї виступають гарні стосунки між батьками та дітьми, гнучка структура сім'ї, де існує стале спілкування між її членами, високий рівень задоволеності батьків своїм подружнім життям, розподіл між батьками щоденних обов'язків з догляду та нагляду за

дитиною-підлітком. У подальшому перспективним є напрямок розробки занять для організації змістовного дозвілля підлітків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Генайло С.П. Особенности преморбиды больных наркоманией / С.П. Генайло // Журнал неврологии и психиатрии им. С.С. Корсакова. – 1990. – № 2. – С. 42-47.
2. Корнієнко С. Наркоманія – життєва трагедія / С. Корнієнко // Початкова школа. – 2005. – № 11. – С. 50-53.
3. Колесов Д. В. Наркотизм: сущность и профилактика / Д.В. Колесов, С.В. Турцевич. – М: Знание, 2006. – С. 48.
4. Сирота Н.А. Профилактика наркомании и алкоголизма: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Н.А. Сирота, В.М. Ялтонський. – М: Академія. – 2009. – С. 207.
5. Личко А. Е., Битенский В. С. Подростковая наркология. — Л.: Медицина, 1991.
6. Предупреждение подростковой и юношеской наркомании / [ред. С. В. Березина, К. С. Лисецкого]. – Самара : Самарский ун-т, 2002. – 206 с.

Миронец Л.П., Колесник Г.М. Экспериментальная проверка эффективности использования учебной программы «Здоровая нация ради будущего» по профилактике распространения наркомании среди подростков.

В статье освещены результаты педагогического эксперимента по профилактике распространения наркомании среди подростков. Для проведения педагогического эксперимента и разработки рекомендаций по противодействию распространения наркомании среди подростков нами была разработана программа факультативного курса «Здоровая нация ради будущего». Для получения результата были определены основные направления деятельности учителя биологии по противодействию употребления наркотических веществ подростками. Программа факультативного курса «Здоровая нация ради будущего» направлена на изучение широкого спектра факторов риска и защитных факторов и реализуется путем обучения комбинации общих личностных и социальных умений, способности сопротивляться употреблению наркотиков. Прежде всего - это программа первичной профилактики, нацеленной на популяцию, в которой еще не возникли проблемы, связанные с устойчивым злоупотреблением наркотическими веществами. Цели данной программы достигаются путем воздействия на факторы риска. Программа состоит из трехмесячного профилактического курса. Она предусматривает 10 занятий в течении первого месяца, 7 - в течении второго месяца и 5 - в течении третьего. Программа направлена на развитие трех главных способностей: умение сопротивляться предложениям употреблять психоактивные вещества, умение организовывать свою жизнь и общие социальные навыки.

Ключевые слова: наркомания, подросток, учитель биологии, факультативный курс, профилактика, психоактивные вещества, здоровья, факторы риска.

Mironets L.P., Kolesnyk G.M. Checking the efficiency of experimental curriculum «Healthy nation for the future» for release of drug addiction prevention among teens.

The article highlights the results of pedagogical experiment on the prevention of drug abuse among teenagers. For the pedagogical experiment and develop recommendations for combating proliferation of drug abuse among adolescents, we developed a program optional course "Healthy Nation for the future." To get the result it was determined the main activities biology teacher against drug use by teenagers. The program optional course "Healthy Nation for the Future" aims to study a wide range of risk factors and protective factors, and

implemented through a combination of teaching general personal and social skills, ability to resist drug use. First of all - a primary prevention program that focuses on a population which has not any problems with persistent substance abuse. The objectives of this program are achieved by influencing the risk factors. The program consists of three prophylactic course. It provides 10 lessons during the first month, 7 - for the second month and 5 - for the third. The program is aimed at developing three main capabilities: the ability to resist proposals to use psychoactive substances, the ability to organize their lives and general social skills.

Key words: addiction, adolescent, biology teacher, elective course, prevention, psychoactive substance, health, risk factors.

УДК 37.016:[531/534+004.032.6]

О. О. Пасько

Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ДЕЯКИХ ПОНЯТЬ МЕХАНІКИ У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ФІЗИКИ

У статті розглянуто особливості формування понять: траєкторія руху тіла, рівномірний рух, механічна енергія у курсі фізики загальноосвітньої школи. Показано, що усвідомлення учнями навчального матеріалу з механіки є важливою дидактичною проблемою. Виявлено типові труднощі у розумінні деяких істотних ознак цих компонентів навчального змісту, що виникають в учнів під час традиційного вивчення механіки. Запропоновано доповнити традиційну систему засобів навчання засобами інформатизації освіти для реалізації принципів унаочнення й доступності освітнього процесу.

Ключові слова: шкільний курс фізики, компоненти змісту механіки, траєкторія руху тіла, рівномірний рух, механічна енергія, засоби інформатизації освіти, комп'ютерна модель.

Постановка проблеми. Провідне місце у шкільному курсі фізики займають ті поняття, на яких ґрунтується формування цілісних уявлень про природу. Основна роль у цьому належить механіці, що обумовлює її наукову й методологічну значущість як найважливішої складової курсу фізики. Як підкреслював С.І. Вавилов, вся фізика в усіх її розділах побудована в термінах і поняттях механіки. Не знати ці поняття і вивчати фізику – це приблизно те ж саме, що намагатися читати, не засвоївши абетку [6]. Під час вивчення механіки формується фізичний світогляд, здатність особистості до узагальнення та конкретизації змісту навчального матеріалу, а, отже, безпосередньо предметна компетентність учня. Саме це зумовлює необхідність удосконалення змісту, методів і засобів навчання механіки та розробки педагогічно доцільного науково-методичного й інформаційно-ресурсного забезпечення.

Аналіз актуальних досліджень. Питанням формування понять механіки у курсі фізики загальноосвітньої школи, зокрема із застосуванням інформаційних технологій навчання, присвячено роботи В.Ф. Заболотного, Т.М. Засекої, М.В. Каленика, І.В. Малафійк, О.А. Марченко, Н. А. Мислицької, І. Л. Семещука, Н.В. Форкун. Разом з тим, праці зазначених вище авторів не вичерпують усіх аспектів багатогранної проблеми застосування засобів інформатизації освіти під час вивчення механіки. Найменш дослідженими є методичні аспекти, що враховують особливості навчального матеріалу цього розділу фізики.